

כיצד תערך צוואה

מאת: עו"ד אלי רייך (רו"ח), כוכב יאיר-צור יגאל

צוואה הינה מסמך או ליתר דיוק הצהרה הניתנת בכתב (לעיתים נדירות גם בעל פה) על ידי אדם בעודו בחייו, שבו הוא מורה ומצווה, כל עוד הוא צלול בדעתו, מה ייעשה ברכושו לאחר מותו. רוצה לומר שמדובר במסמך אינטימי חשוב שמטרתו לשקף ולהביא למימוש את רצונו האמיתי והכנה של כותב הצוואה בדבר האופן בו יחולק רכושו בין היקרים לו, לאחר עלייתו השמימה. כך הוא רוצה שיזכרוהו וזו דרכו להביע את הערכתו ליורשיו ואת העדפתו ביניהם.

המחוקק הסדיר את ענין הצוואה בחוק הירשה כבר בשנת 1965. חוק זה קובע כיצד יש לערוך את הצוואה, ומה הדין כאשר לא הותיר המוריש צוואה כלומר מי יירש את המנוח אם זה לא הותיר צוואה טרם לכתו. עוד קובע החוק כיצד יכול יורש פוטנציאלי להתנגד לקיום הצוואה, מהן עילות ההתנגדות, מתי תחשב הצוואה לכשרה ומתי תיפסל ומהם העניינים שאם לא אוזכרו בצוואה היא תחשב כפסולה ולא תכובד (אז יחולק כל רכושו של הנפטר בהתאם לחוק).

החוק מונה דרכים שונות שבאמצעותן יכול אדם לערוך צוואה.

הדרך הראשונה קרויה בלשון החוק "צוואה בכתב יד", הינה צוואה אותה יכול אדם לכתוב בעצמו. כדי שצוואה זו תכובד היא אמורה להיכתב כולה בכתב ידו של המוריש, אמור להיות מצוין בה תאריך עריכתה, והיא אמורה להיחתם על ידי המוריש. צוואה זו הינה הצוואה הנפוצה ביותר שכן אותה יכול לערוך כל אדם בעצמו, מבלי להיזקק למאן שהוא שכינן עבורו את צוואתו. דרך זו מאפשרת למוריש לחסוך הוצאות וזה יתרונה.

הדרך השנייה קרויה בלשון המחוקק "צוואה בעדים". צוואה זו תהיה בכתב, היא תצוין בתאריך, תיחתם ביד המצווה בנוכחות שני עדים, לאחר שהמצווה הצהיר בפניהם שזו צוואתו. העדים אמורים לאשר באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה שהמצווה הצהיר וחתם כאמור.

הדרך השלישית קרויה בלשון המחוקק "צוואה בפני רשות". צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דבריו בעל פה בפני שופט, רשם בית משפט או רשם לענייני ירושה או בפני חבר של בית דין דתי, או בהגשת הצוואה בכתב, על

ידי המצווה עצמו, לידי שופט או רשם של בית משפט, רשם ירושה או חבר בית דין דתי. הצוואה שנרשמה בדרך זו על ידי שופט, רשם של בית משפט, רשם לענייני ירושה או חבר בית דין דתי תיקרא בפני המצווה, הוא יצהיר שזו צוואתו, ומי שקרא את הצוואה כאמור יאשר על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר בפניו שזה רצונו. דרך זו לעריכת צוואה עוגנה בעיקר לטובתם של מי ששפת העברית לא שגורה בפיהם היטב כמו לדוגמא עולים חדשים.

דרך נוספת לעריכת צוואה קרויה "צוואה בעל פה". שכיב מרע וכן מי הרואה עצמו, בנסיבות המצדיקות זאת, מול פני המוות, רשאי לצוות בעל פה בפני שני עדים השומעים לשונו. דבריי המצווה, בציון היום והנסיבות לעשיית הצוואה, יירשמו בזכרון דברים שייחתם בידי שני עדים ויופקדו על ידיהם אצל רשם הירושות והכל ייעשה ככל האפשר בסמוך לאחר שניתן להכין זכרון דברים ולהפקידו. צוואה בעל פה בטלה כעבור חודש לאחר חלוף הנסיבות שהצדיקו עשייתה אם המצווה עודו בחיים.

יודגש כי ללא הוספת אחת מהדרישות המנויות, עלולה הצוואה להיפסל ובמקרים רבים הצוואה שכזו לא תכובד!

אדם שעשה צוואה בכתב יד או צוואה בעדים רשאי להפקידה אצל רשם הירושות ובכך להבטיח כי רכושו יחולק בהתאם לרצונו ואין חשש שצוואתו תלך לאיבוד. ככל שירצה מי שהפקיד צוואתו כאמור, פתוחה בפניו אפשרות להחליף את הצוואה המופקדת.

חשוב לזכור שלא די לפרט בצוואה מי יהיו היורשים. ראוי להוסיף לצוואה התניות שיבטיחו מילוי רצון המצווה במלואן. כך למשל בעיקר כשמדובר בהורשה לבן זוג חשוב להבטיח כי בן הזוג ישתמש בירושה שקיבל לטובתו הוא או לטובת ילדי בני הזוג וכי לא יעביר את שירש לבן זוג חדש או למטרות שאין המוריש מעוניין בהן.

רבים מהמורשים מצווים שרכושם יחולק בחלקים כאלה או אחרים בין היורשים מבלי לפרט במדויק באיזה פריט מרכושו יזכה יורש אחד ואיזה פריט יקבל יורש אחר. יש לזכור שלעיתים הקרבות בין היורשים על זכיה בפריט בעל ערך סנטימנטלי, כמו למשל פמוט הנרות של האם, או הגביע ששימש את האב לקידוש בשבת, ולחילופין תכשיטים של האם, הופכים למושאן של קרבות קשים בין היורשים, הקשים לא פחות מקרבות ירושה על כספים או על נכס נדלן.

בנוסף יש לזכור כי נכסים פנסיוניים כמו כספי תגמולים, כספים הצבורים בקרנות השתלמות, בביטוחי מנהלים או בקרנות פנסיה שונות לא יחולקו על פי האמור בצוואה. כספים אלה יחולקו על פי הוראות המוריש, שנתן בעודו בחיים, למוסד בו צבורים הכספים ועל פי הוראות אלה בלבד, ולכן חשוב לוודא כי הוראות אלה רשומות כראוי מעודכנות ועונות על רצון המוריש. (הוראות אלה אמורות להיות משולבות בטופס נהנים מתאים).

לסיכום יאמר, כי בהחלט ניתן לערוך צוואה ללא עזרה חיצונית כל שהיא. יחד עם זאת, ראוי טרם עריכת צוואה להתייעץ עם מי שאמון על עריכת צוואות או לחילופין להראות לו את מה שנכתב, כדי לוודא שהצוואה ערוכה כראוי, שלא חסרים בה פרטים והכל כדי שהצוואה תמלא את מלוא ייעודה ושלא תיפסל בעתיד.

המחבר, עו"ד אלי רייך רו"ח בעל תואר B.A. בפסיכולוגיה (אוני' ת"א) ממשרד עורכי דין בר-לב רייך ושו"ת (למשרד 25 שנות ותק בדיני משפחה), ישמח לעזור ולסייע בעצה והסבר מקיפים נוספים בטלפון: 054-2473786.